

ЕКОНОМІЧНА СВОБОДА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА КОНВЕРГЕНЦІЮ КРАЇН

Визначено поняття "конвергенції" та "економічної свободи". Проаналізовано залежність зростання якості життя населення від індексу економічної свободи в різних країнах. Досліджено, які країни і чому змогли досягти конвергенції з розвиненими. Визначено зміни ВВП на душу населення після здійснення ринкових реформ та лібералізації економіки у деяких постсоціалістичних державах. Проведено порівняння розвитку країн за рівнем середньодушового прибутку або випуску у різних економічних системах: ринковій, плановій та змішаній.

Ключові слова: конвергенція, рівень економічної свободи, якість життя, економічна політика, ВВП на душу населення.

Постановка проблеми. Основною метою будь-якої держави завжди було підвищення якості життя своїх громадян, а найважливішою передумовою для її досягнення – високий та стійкий рівень економічного зростання. Неодноразово було доведено, що найкращим інструментом для конвергенції з розвиненими країнами, а саме для досягнення швидкого і стабільного зростання, є політика, заснована на збільшенні економічної свободи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зазначеній проблематиці приділено значну увагу. Зокрема, вагомий внесок до розробки питання зробили А. Сміт, М. Фрідман, Ф. Хайек, Я. Тінберген, Дж. Гелбрейт, П. Сорокін, В. Бакінгем, Р. Дж. Барроу, А. Чухно, І. Булеєв та інші.

Мета роботи – визначити вплив економічної свободи на здатність держав до конвергенції країн з різною економічною політикою.

Виклад основних результатів дослідження. В економічній науці є поняття "конвергенції", яке полягає в тому, що незабаром відбудеться зближення розвинених країн і країн з ринком, що формується, та країн з ринком, що розвивається. Проте це лише гіпотеза. Насправді лише кілька країн змогли досягнути рівня доходу на душу населення розвинених країн і залишитись на ньому.

Тінберген Я., Гідденс Е., Сакс Дж. та інші зарубіжні економісти та соціологи застосували цей термін до аналізу явищ суспільного життя, стверджуючи, що різні економічні системи під впливом сучасного індустріального розвитку набувають спільних рис, зближуються, зливаються у "змішане суспільство", яке буде втілювати наявні у них переваги [6, с. 168]. Згодом різні підходи та трактування теорії "конвергенції" розвинули Дж. Гелбрейт, Я. Тінберген, П. Сорокін, В. Бакінгем, проте більшість теоретиків "конвергенції" пропагували ідею зближення соціалізму і капіталізму, під якою мали на увазі поглинання соціалізму капіталізмом.

Барроу Р. Дж., Сала-і-Мартін Х., Лонг Де, Баумол вважають, що конвергенція виникає, коли темпи росту бідних країн вищі від темпів росту багатих, тобто бідні країни наздоганяють багаті за рівнем середньодушового прибутку або випуску [1].

Яскравими прикладами держав, які за останні десятиліття змогли конвергувати з розвиненими, є Гонконг, Сінгапур, Південна Корея та Ірландія. Деякі країни Латинської Америки досі перебувають на рівні країн зі середнім доходом, вони ніякої конвергенції до вищого рівня не показали. Бангладеш, Сальвадор, Мозамбик та Нігерія застрягли в пастці бідності, де їх дохід на одну особу залишився відносно незмінним. А ще існують країни, які з багатих перетворились у бідні, а саме Аргентина та в минулому існуюча Чехословаччина за часів соціалізму. Отже, залишається відкритим питання: чому ж деякі країни конвергують, а інші – ні. Мабуть, відповідь варто шукати у рівні економічної свободи. Оскільки ті країни, які лібералізували свою економіку, вже відчувають покращення.

У цьому випадку варто здійснити аналіз такого показника, як індекс економічної свободи, який щорічно розраховують The Wall Street Journal і The Heritage Foundations для більшості країн світу. Рівень свободи економік країн світу розраховують за середнім арифметичним із 10 показників, серед яких: свобода бізнесу, торгівлі, фінансового сектору, інвестицій, праці, монетарна і фінансова свобода, гарантії прав власності, розміри бюрократичного апарату і ступінь захисту від корупції.

Індекс економічної свободи є досить важливим показником, оскільки проведені світові дослідження вказують на достатньо сильну кореляцію між економічною свободою і процвітанням країни. Як правило, країни з високим рівнем економічної свободи мають вищий рівень добробуту громадян, особистої свободи і тривалості життя. Вільніші економіки набагато краще працюють над зменшенням бідності, ніж жорстко регульовані економіки [3, с. 49].

Гонконг та Сінгапур очолюють рейтинг і є чудовим прикладом економічної свободи впродовж кількох десятиліть, тому не дивно, що їх якість життя вражаюче покращилась. Вони останнім часом привертають багато уваги, оскільки велика кількість людей змінює своє громадянство та інвестує в ці держави, де є низка переваг: податкове навантаження значно менше, ніж у багатьох інших країнах, більш розвинений ринок капіталу та легкість ведення бізнесу дають свій результат. Відомо, що їх показники ВВП на душу населення є одними з найвищих у світі: Сінгапур – 82763 дол., Гонконг – 55084 дол. станом на 2014 р. Для порівняння, цей самий показник в Україні сягає лише 8665 дол. [4].

Розглянемо приклади деяких країн, які обрали різну економічну політику і наслідки такого вибору. Насамперед, це Україна та Польща – дві постсоціалістичні держави, які одночасно розпочали формування ринкової економіки та демократичної системи. У 1990 р. обидві країни мали однаковий ВВП на душу населення, їх економіки були схожими. Через чверть століття все кардинально змінилось і згідно з даними Світового банку, ВВП на душу населення у Польщі зараз майже в чотири рази більший, ніж в Україні [4]. Велика різниця полягала в політиці вільного ринку, яку обрала Польща, зменшивши вплив держави, запровадивши суворе підкорення закону і повагу до права власності, приватизацію здійснювали розумним шляхом, уникаючи клептократії та корупції, якою супроводжувався перехід в Україні (рис. 1).

¹ Наук. керівник: проф. Б.В. Кульчицький, д-р екон. наук.

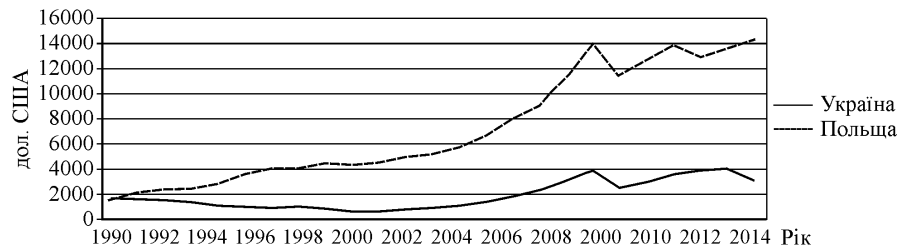

Рис. 1. ВВП на душу населення України та Польщі (розроблено за даними [4])

Причиною такої відмінності у зростанні є більша економічна свобода.

За індексом економічної свободи Польща посідає 42-ге місце серед 178 країн. Це звичайно не найкращий показник, проте набагато кращий за український – 162-ге місце [5]. І хоча система оподаткування у Польщі також залишається обтяжливою, бюрократична тяганина жорсткою, а ринок праці надмірно регульованим, проте Польща є одним із найуспішніших прикладом постсоціалістичної країни, яка, змінивши свою економічну політику, показала економічне зростання.

Україна ж продовжує рухатись в неправильному напрямку. Візьмемо до прикладу збільшення чи введення нових податків і зборів, таких як податок на пенсію, податок на процент із депозитів і т. ін., у країні, де ВВП знижується. Економіка й так у тяжкому стані, а нові податки не збільшать інвестиції в країну. Податок на комерційну нерухомість перешкоджає розвитку малого та середнього бізнесу, тоді як 20-відсоткова ставка на доходи з фізичних осіб призведе до ще більшої тінізації доходів. Перейдемо до Південної Америки, другим прикладом є Чилі, Аргентина та Куба. На рис. 2 проілюстровано представників трьох різних економічних систем: Чилі представляє ринкову економічну систему, Аргентина – змішану економічну систему, а Куба обрала планову.

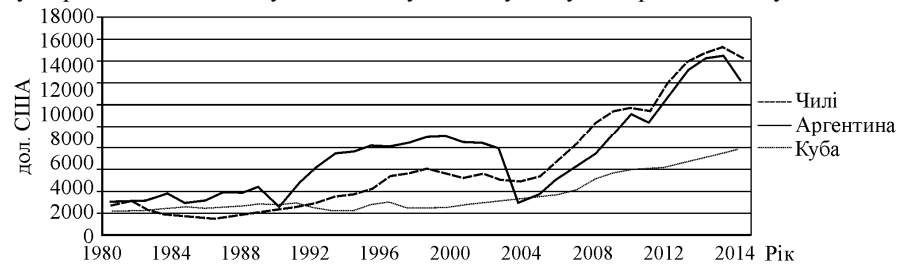

Рис. 2. ВВП на душу населення Чилі, Аргентини та Куби (розроблено за даними [4])

Наочно видно наскільки зростання відбулось в Чилі, дещо гіршим є результат Аргентини, а Куба показала найменше зростання. Знову ж таки різниця в провіттанні залежить від вільності економіки. За останні три десятиліття Чилі значно зменшила вплив держави, а Куба – навпаки. Приблизно 55 років соціалізму на Кубі та 35 років лібералізації в Чилі призвели до того, що рівень життя на Кубі значно погіршився, а в Чилі, навпаки, ринкова економіка спричинила значне збільшення добробуту.

Навіть Фідель Кастро, колишній кубинський лідер, у відповідь на запитання, чи слід іншим країнам наслідувати економічну модель Куби, заявив журналісту американського видання "The Atlantic" Джеффри Голдбергу, що "кубинська модель не підходить навіть для нас самих". Цим він мав на увазі, що держава відіграє надто активну роль в економічному житті кубинців [8].

Кубинський народ бідний, у країні спостерігається дефіцит навіть товарів першої необхідності. І хоча освіта та медицина безкоштовні, проте за соціалізму економіка слабо розвивається. За рівнем економічної свободи, який охоплює всі аспекти економічної політики, Чилі посідає 7-ме місце, Аргентина – 169-те, а Куба – 177-ме місця [5].

Простий урок в тому, що країни мають змогу створювати благополуччя, але мають дотримуватися простого рецепту. Ще Адам Сміт багато років назад стверджував: "Небагато необхідно країні для того, щоб дійти до вищих ступенів достатку і вийти з дикого варварства: мир, низькі податки та справедлива судова система. Все інше прийде природним шляхом" [7]. Можливо, цей рецепт є дещо застарілим, проте ідея залишається в силі.

Для кращого порівняння розглянемо різницю між Північною та Південною Кореєю. Після Другої Світової війни за договором між союзниками антигітлерівській коаліції, Корею було поділено на радянську та американську зони відповідальності. Так країна розділилася на дві частини: Північну і Південну. У 1948 р. остаточно було проголошено Республіку Корею (РК) і Кореїську Народно-Демократичну Республіку (КНДР). Отже, на світовій арені виникли дві країни з двома різними системами: капіталістична – з авторитарними методами управління та соціалістична – з найжорсткішими проявами тоталітаризму.

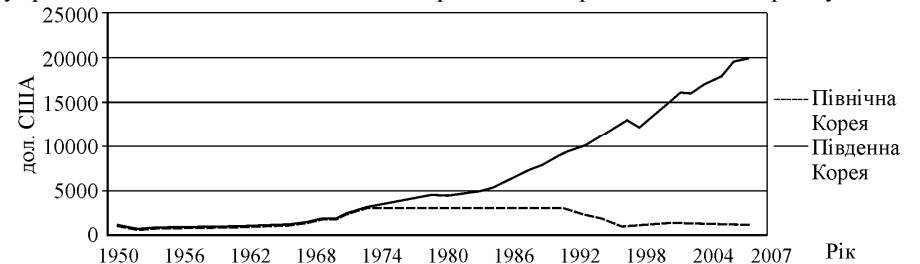

Рис. 3. ВВП на душу населення Північної Кореї та Південної Кореї (розроблено за даними [8])

Сьогодні Північна та Південна Корея за своїми основними економічними показниками демонструють абсолютно різні соціально-економічні можливості та потенціали (рис. 3). Якщо Республіка Корея є однією з найбільших торговельних націй світу, то КНДР – найбідніша та закрита економіка світу [2]. І за індексом економічного розвитку перша посідає 29-те місце, друга – 178-ме місце, яке є останнім [5].

Висновки. Комуністичні режими зазнали і зазнають поразки, оскільки побудовані на відсутності політичної та економічної свободи. Постсоціалістичні перетворення – це теж свідчення, що економічна свобода справді є важливою. Країни, які здійснили широкомасштабні реформи з метою розширення

усіх свобод, досягли набагато кращих результатів та отримали вищий рівень якості життя.

Отже, у будь-якому випадку країни з меншим впливом держави та вільним ринком показують набагато кращі показники економічної діяльності, а це, як наслідок, створює вищу якість життя. Тому країни, які збільшили свою економічну свободу, змогли показати конвергенцію з розвиненими державами.

Література

1. Барро Р. Дж. Экономический рост : пер. с англ. / Р. Дж. Барро, Х. Сала-и-Мартин. – М. : Изд-во БИНОМ, "Лаборатория знаний", 2010. – 824 с.
2. Вірченко В.В. Особливості соціально-економічного розвитку Північної Кореї в ХХ-ХХІ століттях / В.В. Вірченко // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. праць. – 2012. – № 2. – С. 44-48.
3. Лук'янець О.В. Рівень економічної свободи України / Олена Вікторівна Лук'янець // Фінансовий простір : зб. наук. праць. – 2012. – С. 49-53.
4. Офіційний сайт Групи Світового банку. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>.
5. Рейтинг країн за індексом економічної свободи Heritage Foundation. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.heritage.org/index/ranking>.
6. Сищук А.А. Економічна конвергенція: європейський контекст для України / А.А. Сищук, К.Ю. Деделюк, Л.І. Мотовильська // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки : зб. наук. праць. – 2008. – № 6. – С. 168-172.
7. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов : пер. с англ. / А. Смит. – М. : Изд-во "Эксмо", 2007. – 960 с.
8. Кастро Фідель. назвав неефективною економічну модель Куби / Фідель Кастро // Економічна правда : зб. наук. праць. – 2010. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.epravda.com.ua/news/2010/09/9/247750>.
9. Maddison A. Statistics on world population, GDP and per capita GDP, 1-2008 AD / Angus Maddison. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.ggdc.net/MADDISON/oriindex.htm>.

Ренкас Х.А. Экономическая свобода и ее влияние на конвергенцию стран

Определены понятия "конвергенции" и "экономической свободы". Проанализирована зависимость роста качества жизни населения от индекса экономической свободы в разных странах. Исследовано, какие страны и почему смогли достичь конвергенции с развитыми. Определены изменения ВВП на душу населения после осуществления рыночных реформ и либерализации экономики в некоторых постсоциалистических государствах. Проведено сравнение развития стран по уровню среднедушевого дохода или выпуска в различных экономических системах: рыночной, плановой и смешанной.

Ключевые слова: конвергенция, уровень экономической свободы, качество жизни, экономическая политика, ВВП на душу населения.

Renkas Kh.A. Economic Freedom and its Influence on the Convergence of Countries

The concept of "convergence" and "economic freedom" is defined. The relationship between growth on quality of life and index of economic freedom in different countries is analysed. The countries and the reasons of their ability to achieve convergence with developed countries are investigated. The magnitude of change in GDP per capita after the market reforms and liberalization of the economy in some post-socialist countries is defined. A comparison of development of countries by level of average income or output per capita in market, planned and mixed economic systems is conducted.

Keywords: convergence, level of economic freedom, quality of life, economic policy, GDP per capita.

УДК 330.3

Ст. викл. О.С. Папка, канд. екон. наук – Львівський інститут економіки і туризму; аспір. Р.А. Клим – Львівська КА

ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Визначено позитивні напрацювання, а також негативні чинники формування інституційного середовища інвестиційної діяльності в Україні. Розглянуто основні складові частини інституційного середовища інвестиційної діяльності, а саме нормативно-правове та інституційне її забезпечення. Вказано основних суб'єктів інституційного забезпечення інвестиційної діяльності в Україні. Здійснено групування законодавчих актів за об'єктами інвестування в рамках інституційного забезпечення інвестиційної діяльності в Україні.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інституційне середовище інвестиційної діяльності, нормативно-правове забезпечення інвестиційної діяльності, інституційне забезпечення інвестиційної діяльності.

Вступ. В умовах ринкової економіки винятково важливу роль відіграє інвестиційна діяльність у державі, а це неможливо без відповідного інституційного середовища. Проблеми у створенні інституційного середовища ускладнюють інвестиційну діяльність та сповільнюють темпи й ефективність впровадження реформ у важливих секторах національної економіки, що зумовлює актуальність дослідження сучасного стану та розроблення засад формування інституційного середовища інвестиційної діяльності в Україні.

Засади інвестиційної діяльності та формування її інституційного середовища досліджено у працях І.Бланка, О.Вовчак [9], В.Захарченка [5], Т.Майорової, С.Реверчука [9], В.Савченка [10], В.Федоренка [11], С.Черкасової [13]. Науковці вивчають окремі складові частини інституційного середовища, зокрема діяльність державних органів стосовно організації інституційного процесу, а також питання нормативно-правового забезпечення інвестиційної діяльності в Україні.

Метою роботи є розроблення засад формування інституційного середовища інвестиційної діяльності в Україні в контексті її стабілізації та активізації, також адаптації до сучасних вимог глобалізації в економічних процесах.

Результати дослідження. Ефективність розвитку інвестиційної діяльності визначається інституційним середовищем її розвитку.

В економічній науці інституційне середовище розглядають як сукупність основоположних політичних, соціальних, юридичних та економічних правил, що визначають рамки людської поведінки й утворюють базис для виробництва, обміну і розподілу. В.Савченко стверджує, що інституційне середовище – це чіткий упорядкований набір інститутів, що визначають рамкові умови функціонування й розвитку економічних суб'єктів [10].

Інституційне середовище інвестиційної діяльності можна трактувати як сукупність інститутів, а також нормативно-правових актів, які регламентують її здійснення. Отже, інституційне середовище інвестиційної діяльності охоплює нормативно-правове та інституційне її забезпечення.

Інституційне забезпечення інвестиційної діяльності – сукупність державних і недержавних інститутів, які забезпечують наявність правових, органі-